

REPUBLIKA HRVATSKA
PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA
GRAD RIJEKA

Odjel gradske uprave za zdravstvo i
socijalnu skrb

i

Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo

Rijeka, 14. listopada 2004.

M A T E R I J A L

ZA SJEDNICU POGLAVARSTVA GRADA RIJEKE
ZAKAZANU ZA _____ 2004.

- Predmet:**
- A) Izvješće o zlouporabi opojnih droga i aktivnostima usmjerenim k prevenciji zlouporabe droga na području grada Rijeke u 2003. godini**
 - B) Izvješće o provođenju preventivnih programa za suzbijanje ovisnosti tijekom 2003. godine u odgojno-obrazovnim ustanovama Grada Rijeke i osvrt na suradnju s lokalnom samoupravom**

Pripremile:

Karla Mušković, dr.med.

Marina Peranić Ševeljević, prof.psih.

PROČELNICA
Ankica Perhat, dipl.oec.

PROČELNICA
Branka Renko Silov, prof.

**A) IZVJEŠĆE O ZLOUPORABI OPOJNIH DROGA I AKTIVNOSTIMA
USMJERENIM K PREVENCIJI ZLOUPORABE DROGA NA PODRUČJU
GRADA RIJEKE U 2003. GODINI**

1. Situacija u svijetu i Europi

Raširenost zlouporabe droga u svijetu u razdoblju 2000. – 2001. godine - procjena

		VRSTA DROGE					
		Kanabis	Psihostimulativna sredstva		Kokain	Opijati	Od toga heroin
			amfetamini	ecstasy			
Stanovništvo (mil. ljudi)	200	162,8	34,3	7,7	14,1	14,9	9,5
% populacije	3,4%	2,7%	0,6%	0,1%	0,2%	0,3%	0,16%
% populacije starije od 15 godina	4,7%	3,9%	0,8%	0,2%	0,3%	0,4 %	0,22%

Izvor podataka: UNDCP (United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention), Godišnji izvještaji, izvještaji različitih regionalnih odjela, UNDCP procjene

Procjenjuje se da oko 200 milijuna ljudi uzima različite droge, što čini 3,4% cjelokupne svjetske populacije, odnosno 4,7% stanovništva starijeg od 15 godina.

S obzirom na vrstu droge, u svijetu se najviše zloupotrebljava kanabis, koji prema procjenama upotrebljava oko 160 milijuna ljudi.

Potom slijede psihostimulatori (34 milijuna ljudi uzima amfetamine, a oko 8 milijuna ecstasy). Broj onih koji zloporabljuju opijate i kokain je približno jednak (kokain više od 14 milijuna ljudi, a opijate manje od 15 milijuna, od kojih 10 milijuna uzima heroin).

Opijati, odnosno heroin, su i dalje jedan od glavnih problema u svijetu. U Aziji, Europi i Oceaniji, koje zajedno imaju oko 3/4 svjetskog stanovništva, oko 2/3 svih dolazaka na liječenje odnosi se na opijate. Čak i u Sjedinjenim američkim državama, gdje je kokain glavni problem, više ljudi je priznalo da su zloupotrebljavali heroin (28% od svih dolazaka na liječenje pri čemu je isključen alkohol) nego što su zloupotrebljavali kokain (25%) u 1999. i 2000. godini.

Procjenjuje se da je opijate (uključujući heroin) u razdoblju 2000.- 2001. godina koristilo više od 15 milijuna ljudi ili 0,4% stanovništva starijeg od 15 godina.

Većina onih koji su zloupotrebljavali opijate (oko 7,5 milijuna ili polovica onih koji koriste opijate) su bili u Aziji, osobito u Afganistanu i Myanmaru (ranije Burma).

Procjenjuje se da u Europi ukupno 4,5 milijuna osoba zloupotrebljavaju opijate. Dvije trećine svih koji zloupotrebljavaju opijate u Europi dolaze iz istočnoeuropskih zemalja.

2. Statistički pokazatelji koji se odnose na zlouporabu droga u Republici Hrvatskoj i gradu Rijeci

U ovom dijelu prikazat ćemo podatke dobivene od institucija i službi koje se bave problematikom zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj i u gradu Rijeci.

2.1. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (HZZJZ) – Služba za prevenciju ovisnosti

Služba za prevenciju ovisnosti pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo, od 1978. godine prikuplja, obrađuje i analizira podatke o osobama koje su zbog zlouporabe psihoaktivnih droga ili ovisnosti o njima boravile na liječenju u zdravstvenim ustanovama u Republici Hrvatskoj.

Podaci o osobama liječenim zbog ovisnosti o psihoaktivnim drogama prikupljaju se iz nekoliko izvora. Treba reći da je prijavljivanje liječenih ovisnika u sustavu zdravstva zakonska obveza. Za bolnički liječene ovisnike dostavlja se, kao i za svakog bolnički liječenog pacijenta, bolesničko-statistički obrazac. Za pacijente koji su liječeni ambulantno, u polikliničko-konzilijarnim službama, dostavljaju se podaci na posebnom obrascu o uživaocu psihoaktivnih droga (tzv. "Pompidou obrazac" prema Pompidou grupi Vijeća Europe koja ga je preporučila – "NN" br.44/2000).

Osim iz stacionarnih i polikliničkih djelatnosti zdravstva, podaci o liječenim ovisnicima dolaze i iz županijskih, odnosno gradskih centara za suzbijanje ovisnosti. Treba napomenuti da se iz nevladinih udruga i terapijskih zajednica podaci o liječenim ovisnicima još uvijek ne prikupljaju.

Od samog početka prikupljanja podataka u HZZJZ svi se podaci vode, u skladu sa zakonskim odredbama, u obliku registarskog praćenja. To znači da se podaci vezuju uz osobu, bez obzira na vremensku dinamiku zbivanja čime je onemogućeno višestruko registriranje osoba.

Nadalje, treba istaknuti da podaci HZZJZ ne obuhvaćaju osobe koje u polikliničko-konzilijarnu zaštitu ili u centre za suzbijanje ovisnosti dolaze zbog savjetovanja u vezi s drogama ili zbog problema uzrokovanih eksperimentiranjem. Stoga se o ukupnom broju ovisnika može na temelju izvješća HZZJZ samo posredno zaključivati.

Osobe liječene zbog ovisnosti o drogama (MKB F11.-F19.-), prema županiji prebivališta, stopama na 100.000 stanovnika, broju ovisnika o opijatima, novootkrivenim ovisnicima u 2003. godini

ŽUPANIJA	Liječene osobe			Prvi puta registrirani			
	Broj	Stopa na 100.000	Od toga opijati F11.-	Svi tipovi ovisnosti F11.-F19.-	Udio od liječenih osoba (%)	Od toga opijatski tip (F11.-)	Udio F11.- od 1. put registrir.
Grad Zagreb	1.924	246,9	1.339	504	26,2	192	38,1
Zagrebačka	279	90,1	165	99	35,5	39	39,4
Krapinsko-zagorska	54	37,9	10	43	79,6	3	7,0
Sisačko-moslavačka	33	17,8	14	21	63,6	7	33,3
Karlovačka	53	37,4	11	34	64,1	0	0,0
Varaždinska	132	71,4	53	90	68,2	19	21,1
Koprivničko-križevačka	69	55,4	15	39	56,5	4	10,3
Bjelovarsko-bilogorska	25	18,8	4	18	72,0	2	11,1
Primorsko-goranska	572	187,2	464	193	33,7	114	59,1
Ličko-senjska	10	18,6	8	4	40,0	3	75,0
Virovitičko-podravska	29	31,1	13	21	72,4	7	33,3
Požeško-slavonska	24	28,8	12	12	50,0	3	25,0
Brodsko-posavska	73	41,3	50	36	49,3	15	41,7
Zadarska	334	206,1	327	91	27,2	85	93,4
Osječko-baranjska	264	79,9	103	124	47,0	25	20,2
Šibensko-kninska	258	228,5	211	78	30,2	42	53,8
Vukovarsko-srijemska	112	54,7	59	73	65,2	23	34,2
Splitsko-dalmatinska	587	126,6	566	127	21,6	111	87,4
Istarska	582	282,1	493	106	18,2	54	50,9
Dubrovačko-neretvanska	116	94,4	61	75	64,7	24	32,0
Međimurska	125	105,5	78	33	26,4	9	27,3
Ukupno Hrvatska	5.655	127,4	4.056	1.821	32,2	783	43,0
Druge države	23		23	19	82,6	19	100,0
UKUPNO	5.678		4.079	1.840	32,4	802	43,6

Izvor podataka: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Stope prema Popisu stanovništva 2001. godine, Državni zavod za statistiku

Udio osoba liječenih od svih tipova ovisnosti u PGŽ u ukupnom broju liječenih od ovisnosti u Republici Hrvatskoj iznosi 10,1%.

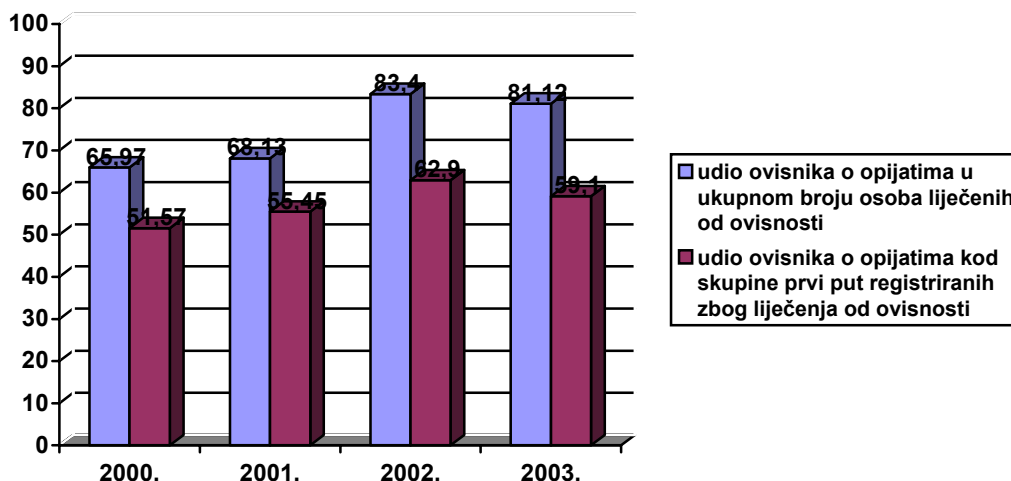
Stopa liječenih od svih tipova ovisnosti na 100.000 stanovnika, koja u PGŽ iznosi 187,2, niža je od istovjetnih stopa u Istarskoj (282,1), Gradu Zagrebu (246,9), Šibensko-kninskoj (228,5), te Zadarskoj županiji (206,1). Međutim, stopa liječenih od ovisnosti u PGŽ viša je od istovjetnih stopa u ostalih 16 županija, te stope na razini RH koja iznosi 127,4 na 100.000 stanovnika.

Udio osoba koje su zbog liječenja od ovisnosti (F11.-F19.-) prvi put registrirane u 2003. godini u ukupnom broju osoba liječenih od ovisnosti u PGŽ iznosi 33,7%, a u Republici Hrvatskoj 32,2%.

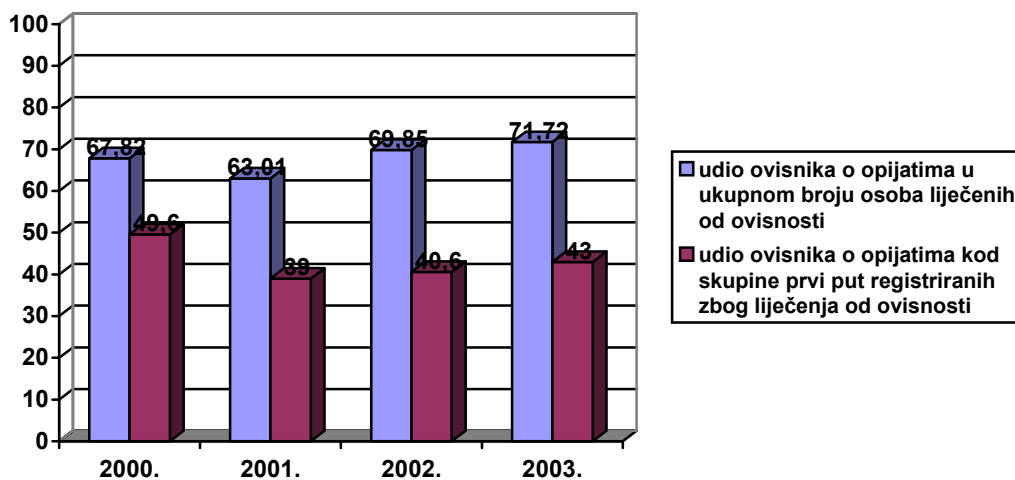
Udio liječenih od opijata (F11.-) u ukupnom broju liječenih od svih tipova ovisnosti u PGŽ iznosi 81,1%, a u RH 71,7%. Ovi su rezultati u skladu s podacima navedenim u izvješću UNDCP (United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention, 2002) prema kojem su opijati prisutni u više od 70% slučajeva liječenja zlouporabe droga.

Udio osoba koje su 2003. godine prvi put registrirane zbog liječenja od opijatskog tipa ovisnosti u ukupnom broju prvi put registriranih osoba liječenih od svih ovisnosti u PGŽ iznosi 59,1%, a u RH 43,0%.

Udio ovisnika o opijatima u ukupnom broju liječenih od ovisnosti i u skupini prvi put registriranih liječenih ovisnika u PGŽ od 2000. do 2003.

Udio ovisnika o opijatima u ukupnom broju liječenih od ovisnosti i u skupini prvi put registriranih liječenih ovisnika u RH od 2000. do 2003.

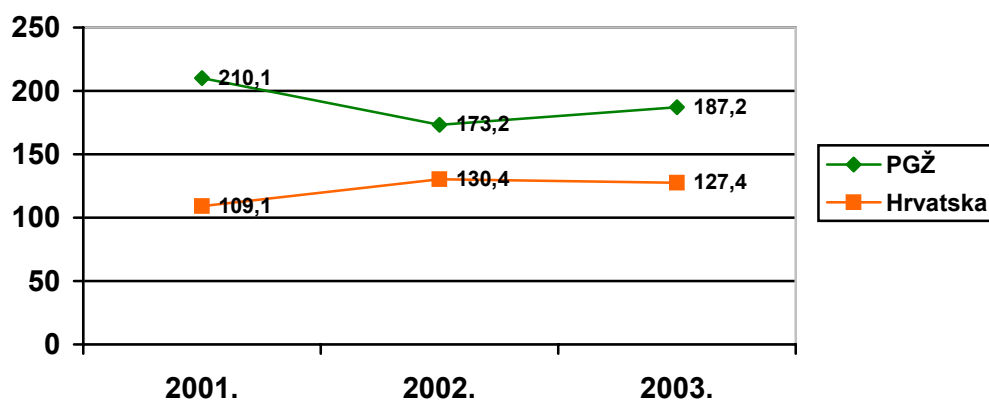
Broj i stope liječenih ovisnika na 100.000 stanovnika od 2001. do 2003. godine prema županiji prebivališta

Županija	2001.		2002.		2003.	
	Broj	Stopa /100.000	Broj	Stopa /100.000	Broj	Stopa /100.000
Grad Zagreb	1.916	245,9	1.932	248,0	1.924	246,9
Zagrebačka	258	83,3	276	89,1	279	90,1
Splitsko-dalmatinska	662	142,8	599	129,2	587	126,6
Šibensko-kninska	108	95,7	251	222,3	258	228,5
Zadarska	216	133,3	356	219,7	334	206,1
Istarska	622	301,4	634	307,3	582	282,1
Primorsko-goranska	642	210,1	529	173,2	572	187,2
Varaždinska	165	89,3	248	134,2	132	71,4
Međimurska	96	81,1	141	119,1	125	105,5

Izvor podataka: Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Stope prema Popisu stanovništva 2001. godine, Državni zavod za statistiku

Stope liječenih ovisnika na 100.000 stanovnika u PGŽ i Hrvatskoj od 2001. do 2003. godine

Stopa liječenih ovisnika na 100.000 stanovnika u Republici Hrvatskoj se iz godine u godinu kontinuirano povećava. Od 109,1 koliko je iznosila u 2001. godini, 130,4 u 2002. do 127,4 u 2003. godini. U PGŽ ta je stopa 2001. godine bila 210,1, 2002. godine 173,2, a 2003. godine 187,2.

Spol i dob ovisnika (MKB F11.–F19.) liječenih u zdravstvenim ustanovama u 2003. godini u RH

DOB	MUŠKARCI		ŽENE		UKUPNO	
	Broj	Udio %	Broj	Udio %	Broj	Udio %
do 14	9	0,2	1	0,1	10	0,2
15 - 19	736	15,8	178	17,5	914	16,1
20 - 24	1.206	25,9	299	29,3	1.505	26,5
25 - 29	1.228	26,4	242	23,7	1.470	25,9
30 - 34	721	15,5	118	11,6	839	14,8
35 - 39	379	8,1	71	7,0	450	7,9
iznad 40	380	8,2	110	10,8	490	8,6
UKUPNO	4.659	100,0	1.019	100,0	5.678	100,0

U 2003. godini od ovisnosti je u RH liječeno ukupno 5.678 osoba, od čega 4.659 muškaraca i 1.019 žena (omjer 4,6:1). Prethodne 2002. godine taj je omjer iznosio 4,8:1. Kroz čitavo razdoblje praćenja osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga na liječenju je bilo značajno više muškaraca nego žena.

Najveći broj liječenih ovisnika oba spola pripada dobnoj skupini od 20 do 24 godina (26,5%). Prosječna dob liječenih ovisnika iznosi 27,1 godina.

Broj liječenih ovisnika u RH prema vrsti psihoaktivne droge za 2003. godinu

Opijatni tip ovisnosti je kao i ranijih godina najprisutniji među liječenim ovisnicima u Hrvatskoj. Naime, čak 72% osoba (u PGŽ 81,1%) koje su se u 2003. godini u RH liječile od ovisnosti, liječene su zbog ovisnosti o opijatima. Ovako visokom udjelu liječenih zbog ovisnosti o opijatima djelomično je razlog i veliki broj ovisnika koji su na održavanju na metadonu kao metodi liječenja.

Kod osoba liječenih od ovisnosti u RH, potom po učestalosti slijede ovisnost o kanabinoidima (21,9%), sedativima (2,0%), psihostimulatorima (1,7%), kokainu (0,4 %).

Međutim, potrebno je istaknuti da je teško precizno razvrstati ovisnike s obzirom na tip ovisnosti, jer većina gotovo u pravilu upotrebljava više vrsta droga.

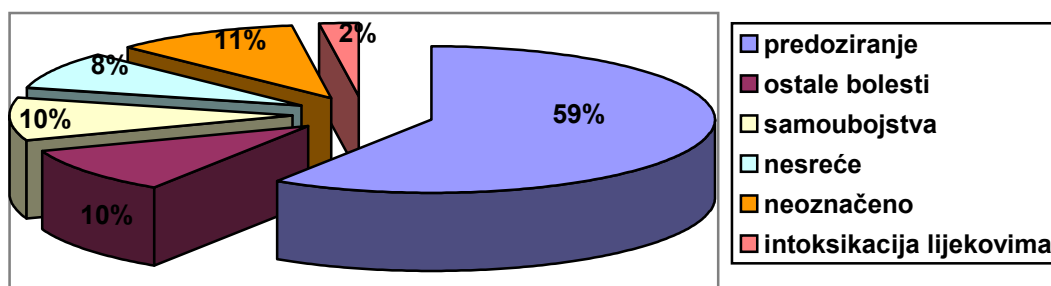
Ovisnici umrli tijekom 2003. godine u RH prema spolu i dobi

DOB	Muškarci		Žene		Ukupno	
	Broj	Udio %	Broj	Udio %	Broj	Udio %
<16 god.	0	0,0	0	0,0	0	0,0
16-20 god.	3	3,5	2	22,2	5	5,3
21-25 god.	21	24,4	0	0,0	21	22,1
26-30 god.	21	24,4	2	22,2	23	24,2
31-35 god.	22	25,6	3	33,3	25	26,3
36-40 god.	6	7,0	0	0,0	6	6,3
>40 god.	13	15,1	2	22,2	15	15,8
UKUPNO	86	100,0	9	100,0	95	100,0

Izvor podataka: Hrvatski zavod za javno zdravstvo (DEM-2)

Iz prikazanog se može vidjeti da je tijekom 2003. godine u Hrvatskoj ukupno umrlo 95 ovisnika, što je porast u odnosu na prethodne godine. Od ukupnog broja umrlih ovisnika čak je 90,5% bilo muškog spola. S obzirom na dob, najveći broj umrlih pripada dobnoj skupini od 31 do 35 godina starosti (26,3%).

Ovisnici umrli tijekom 2003. godine u RH prema uzroku smrti

Izvor: HZZJZ (DEM-2)

Iz prikazanih podataka može se vidjeti da je najveći broj ovisnika u Hrvatskoj tijekom 2003. godine umrlo zbog predoziranja opijatima (59%). Potom slijede ostali uzroci smrti: ostale bolesti (10,5%), samoubojstva (9,5%), nesreće (8,4%), intoksikacija lijekovima (2,1%), a 10,5% je neoznačeno.

2.2. MUP, Policijska uprava Primorsko – goranska Rijeka

Tijekom 2003. godine utvrđeno je ukupno 1.279 kaznenih djela vezanih uz zlouporabu droge. U odnosu na 2002. godinu, kada je evidentirano 1.159 kaznenih djela vezanih uz zlouporabu droge, zabilježen je porast navedenih kaznenih djela za 10,3%.

KAZNENO DJELO	2002.	2003.
čl. 173. st. 1.	668	567
čl. 173. st. 2.	326	468
čl. 173. st. 3.	12	13
čl. 173. st. 4.	-	-
čl. 173. st. 5.	111	179
čl. 173. st. 6.	42	52
UKUPNO	1 159	1 279

U 2003. godini zabilježena je povećana zlouporaba lijekova koji se nalaze na popisu psihotropnih tvari (npr. heptanon i sl.), što je jednim dijelom posljedica smanjene dostupnosti heroina na području grada Rijeke, te pribjegavanju uporabi navedenih lijekova kao supstituciji za heroin.

Također, utvrđen je povećani angažman i uspješnost u razotkrivanju kaznenih djela iz domene zlouporabe opojnih droga, posebice u smislu otkrivanja kaznenih djela prodaje i organizirane prodaje opojnih droga, dok je u blagom padu djelatnost otkrivanja kaznenih djela posjedovanja droge, tzv. "posjedovanje za vlastitu uporabu".

Za navedena kaznena djela prijavljene su ukupno 854 (u 2002.g. 871) osobe. Istražnom sucu uz kaznenu prijavu privedeno je 65 (u 2002.g. 53) osoba.

Tijekom 2003. godine, na području grada Rijeke ostvareno je ukupno 729 (u 2002. godini 832) zapljena droge i to:

DROGA	2002.	2003.
	Količina	Količina
Marihuana	13930,81 g	17089,74 g
Hašiš	603,25 g	98,30 g
Cannabis(biljka/ sjemenke)	136 kom/625 kom	377 kom/5207 kom
Ecstasy	2735 tbl	2342 tbl
Amfetamin	132,26 g	245,85
Heroin	435,58 g	1043,90 g
LSD	-	12 doza
Kokain	91,31 g	51,41 g
Heptanon	1102 tbl.	
Barbiturati i dr.	1596 tbl.	

Uslijed konzumiranja opojnih droga, tijekom 2003. godine, preminulo je 5 osoba, dok je tijekom 2002. godine iz istog razloga umrlo 7 osoba.

2.3. Općinsko državno odvjetništvo u Rijeci

Tijekom 2003. godine pri Općinskom državnom odvjetništvu za kazneno djelo zlouporabe opojnih droga opisano u članku 173. Kaznenog zakona, ukupno je prijavljeno je 445 osoba i to:

- 189 odraslih osoba (iznad 21 godine života)
- 197 mlađih punoljetnih osoba (u dobi od 18 do 21 godine života)
- 59 maloljetnika (u dobi od 14 do navršene 18 godine života).

U odnosu na 2002. godinu zabilježen je pad ukupnog broja počinitelja kaznenih djela iz oblasti zlouporabe opojnih droga za 11,9%.

Također, nastavlja se trend pada broja prijavljenih osoba u dobnim skupinama odraslih osoba i maloljetnika, dok se kod mlađih punoljetnih osoba bilježi izvjestan porast (5,4%) broja prijavljenih osoba za kazneno djelo zlouporabe opojnih droga.

U odnosu na vrstu droge, kao objekta inkriminacije kaznenih djela, u svim dobnim skupinama dominira posjedovanje marihuane. Kod punoljetnih osoba, kao i kod skupine mlađih punoljetnika, drugi po učestalosti je heroin, zatim MDMA, dok kod maloljetnika nakon marihuane prevladava ecstasy, zatim speed, a na četvrtom mjestu je heroin.

Državno-odvjetničke odluke su, sukladno pozitivnim zakonskim propisima, usmjerene na pomoć i liječenje, a ne na kaznu, osobito kod skupina mlađih punoljetnika i maloljetnih osoba. Te se osobe pretežito uvjetuju na vanprocesno postupanje. To se najviše odnosi na skupinu eksperimentatora s lakšim drogama. Veći broj maloljetnika i njihovih roditelja dragovoljno je pristao na postupanje po načelu uvjetovane svrhovitosti, pa je ta posebna obveza naložena prema 45 osoba, pri čemu je jedna mjera obustavljena od daljnjeg izvršenja iz razloga odbijanja suradnje mlađeg punoljetnika, koji je u međuvremenu procesuiran.

Iz izvješća o uspješnosti tretmana kroz posebne obveze, podataka o recidivu i podataka dobivenih u kontrolnim ročištima, proizlazi, da je u skupini eksperimentatora s lakšim drogama izostao recidiv.

2.4. Općinski sud u Rijeci

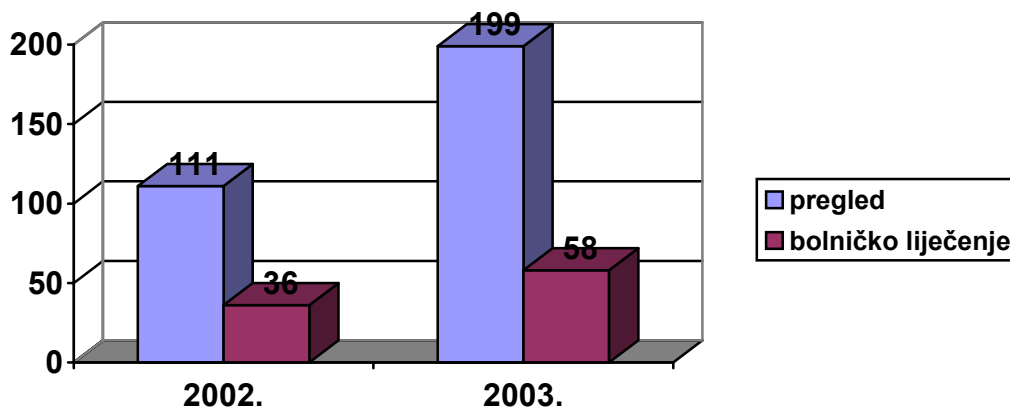
Tijekom 2003. godine u Općinskom sudu u Rijeci zaprimljeno je 77 predmeta koji se odnose na zlouporabu opojnih droga iz čl. 173. Kaznenog zakona, kod starijih punoljetnika. Pri tome je procesuirano 85 osoba. Od ukupnog broja predmeta, 57 ih je riješeno osuđujućim presudama, 1 rješenjem o obustavi postupka, a 19 ih je ostalo neriješeno.

Nadalje, zaprimljen je 71 predmet koji se odnosi na zlouporabu opojnih droga iz čl. 173. Kaznenog zakona, kod mlađih punoljetnika. Pri tome je procesuirano 84 osoba. Od ukupnog broja spomenutih predmeta, 40 predmeta riješeno je osuđujućim presudama, 1 odbijajućom presudom, a 30 predmeta je ostalo neriješeno.

2.5. KBC Rijeka – Klinika za psihijatriju

U 2003. godini pregledano je 199 ovisnika o psihoaktivnim drogama, od čega je bilo najviše ovisnika o opijatima (62,3%). Bolnički je liječeno 58 ovisnika, od čega 47 osoba muškog i 11 osoba ženskog spola. Tijekom 2002. godine, pregledano je 111 ovisnika o opijatima, dok je bolnički liječeno 36 ovisnika.

Broj osoba s problemom ovisnosti u tretmanu KBC Rijeka-Klinika za psihijatriju

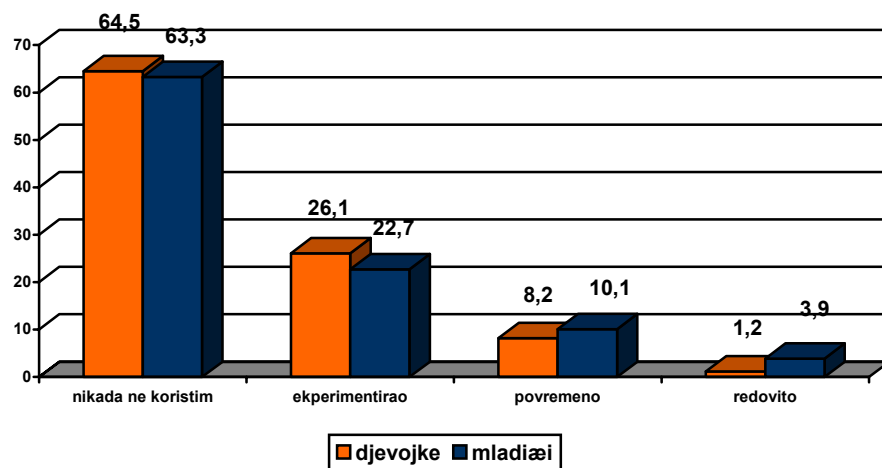
2.6. Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb PGŽ: Analiza rizičnih ponašanja srednjoškolaca u Primorsko - goranskoj Županiji

Učestalost uporabe droga u populaciji srednjoškolaca s područja grada Rijeke

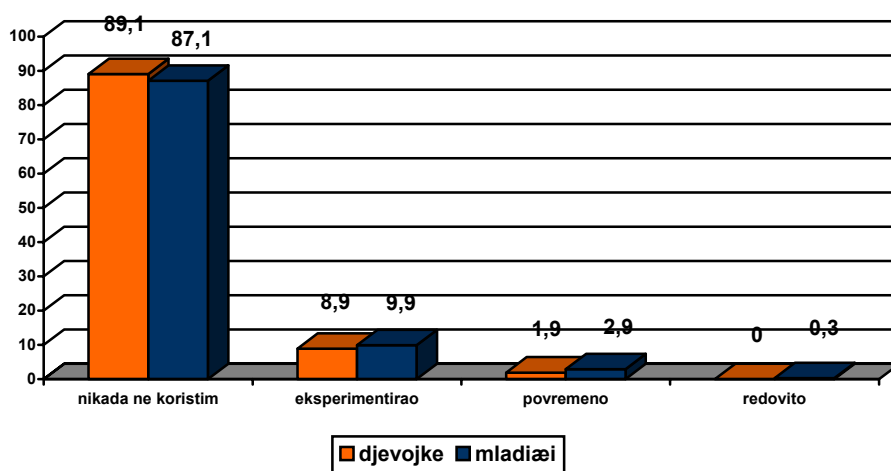
Na poticaj Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb PGŽ, 2003. godine provedeno je istraživanje pod nazivom *Analiza rizičnih ponašanja srednjoškolaca u Primorsko-goranskoj Županiji* (Bezinović, 2003) kojim se između ostalog ispituje raširenost uporabe droga, alkoholnih pića i duhana kod srednjoškolaca s područja grada Rijeke. Slijedi prikaz rezultata dobivenih na reprezentativnom uzorku od 1598 učenika svih srednjih škola s područja grada Rijeke.

U svezi učestalosti uporabe različitih droga među srednjoškolskom populacijom grada Rijeke dobiveni su sljedeći rezultati:

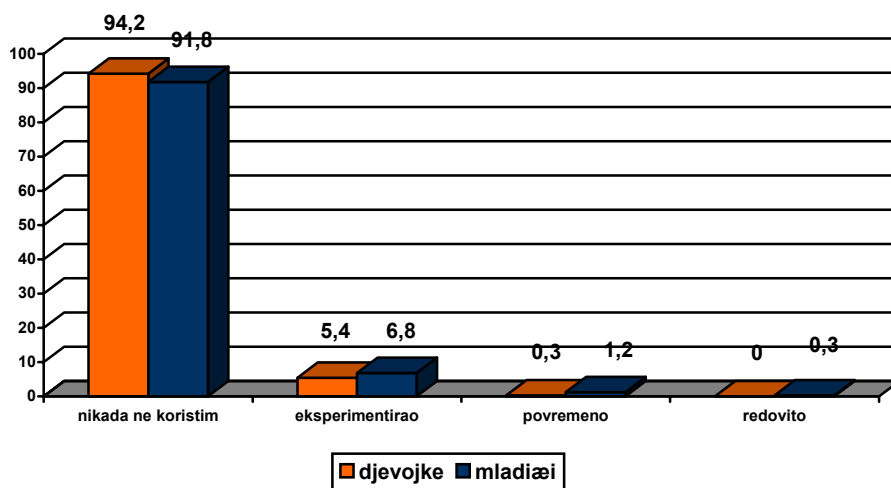
Uporaba marihuane ili hašiša

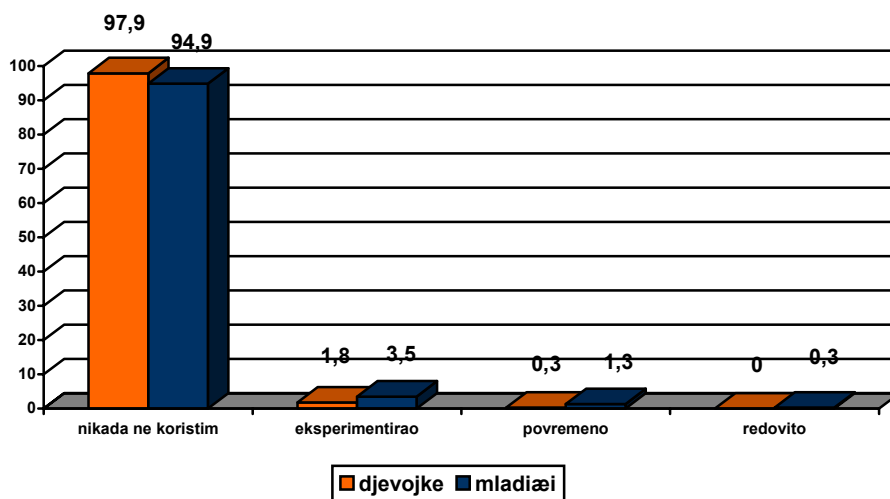
Uporaba amfetamina (speed, ecstasy)

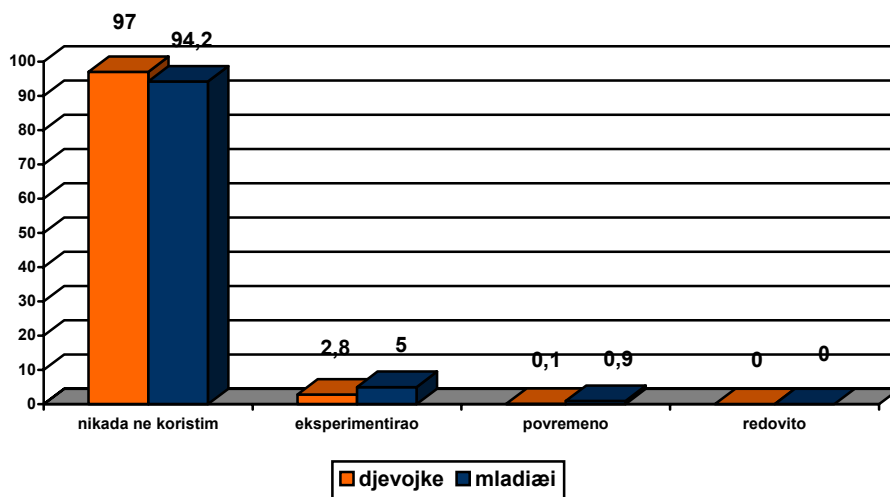
Uporaba ljepila, lakova i sl.

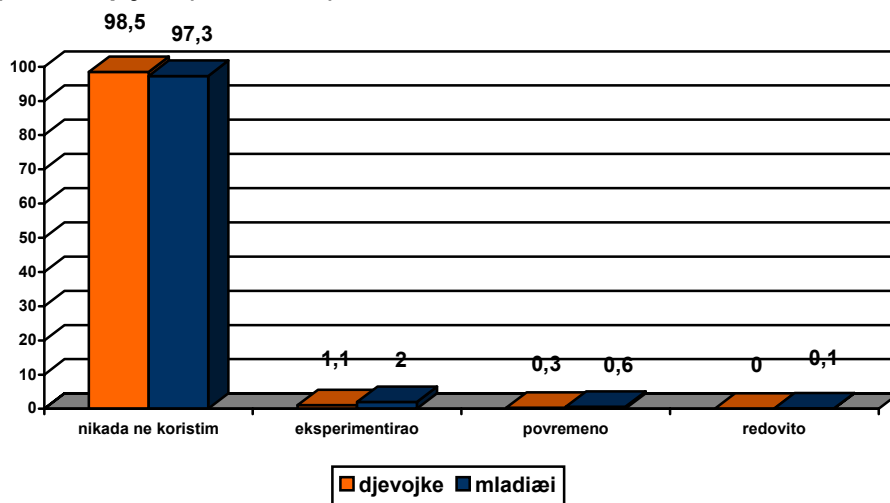
Uporaba kokaina

Uporaba halucinogena (LSD)

Uporaba opijata (heroin i sl.)

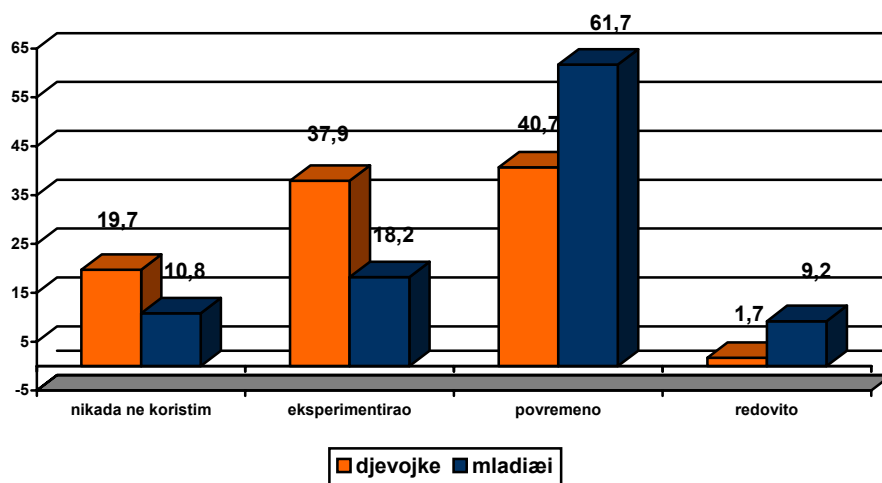
Iz prikazanoga se može vidjeti da od nelegalnih sredstava srednjoškolci najčešće koriste marihuanu i hašiš. Njih povremeno ili redovito koristi 11,7% srednjoškolaca s područja grada Rijeke.

Proporcija korištenja težih droga značajno je niža u ispitivanom uzorku. Ipak, 0,9% srednjoškolaca udiše (snifa) ljepila ili lakove povremeno ili redovito, 2,6% srednjoškolaca povremeno ili redovito upotrebljava amfetamine. Halucinogene droge povremeno upotrebljava 0,5% srednjoškolaca, 1% srednjoškolaca povremeno ili redovito upotrebljava kokain, 0,6% srednjoškolaca povremeno ili redovito upotrebljava opijate (heroin). Autori ističu da je učestalost korištenja nelegalnih droga vjerojatno nešto precijenjena jer istraživanja dokazuju da su adolescenti skloni pretjerivanju kada se istraživanje provodi pod uvjetima u kojima je izvedeno ovo istraživanje.

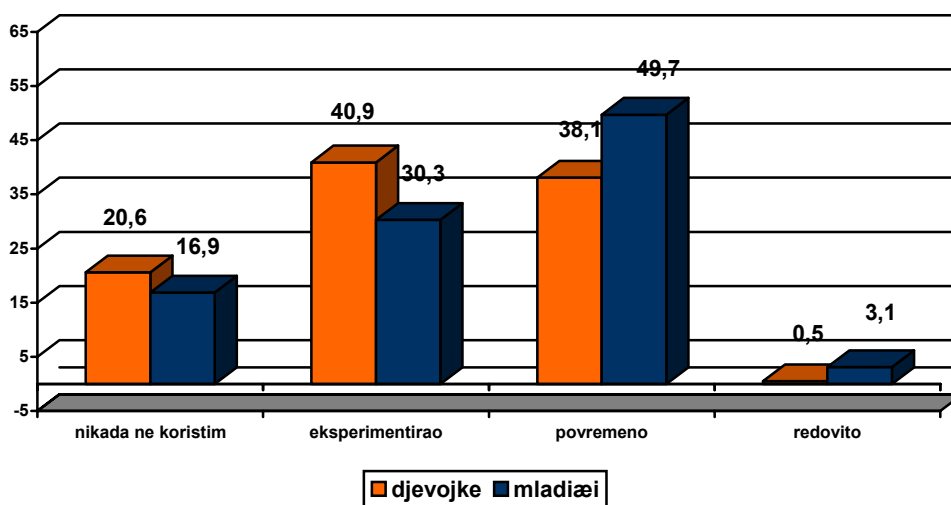
Učestalost navike uporabe alkoholnih pića kod srednjoškolaca s područja grada Rijeke

U spomenutom istraživanju *Analiza rizičnih ponašanja srednjoškolaca u Primorsko-goranskoj Županiji* (Bezinović, 2003), u svezi učestalosti uporabe piva, vina i žestokih alkoholnih pića kod srednjoškolske populaciji grada Rijeke dobiveni su sljedeći rezultati.

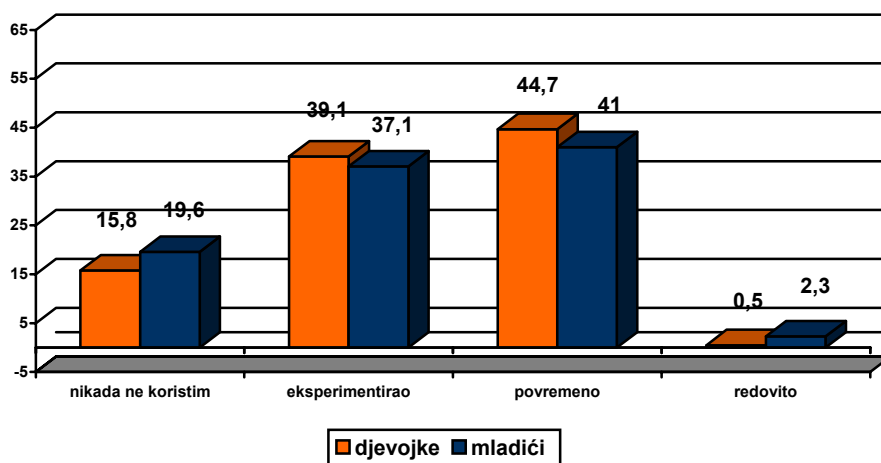
Uporaba piva

Uporaba vina

Uporaba žestokih alkoholnih pića

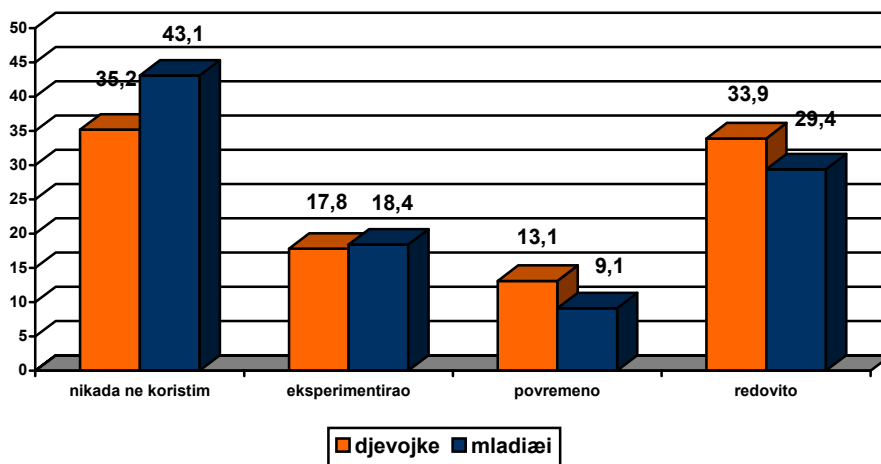

Nadalje, rezultati pokazuju da od ispitanih srednjoškolaca koji su do sada probali pivo, većina ih je prvi put to učinila prije 10. godine života. Prvi puta vino su probali u dobi između 12 i 13 godina, a žestoka alkoholna pića u dobi između 14 i 15 godina.

Dobiveni rezultati daju pouzdanu procjenu raširenosti uporabe piva, vina i žestokih alkoholnih pića u ispitivanoj populaciji. Nadalje, rezultati ukazuju da je raširenost pijenja alkoholnih pića među srednjoškolskom populacijom zabrinjavajuća. Ovi rezultati upućuju na potrebu za hitnom intervencijom kako bi se raširenost i učestalost ove pojave smanjila i time izbjegli brojni zdravstveni problemi u budućnosti.

Učestalost navike pušenja kod srednjoškolaca s područja grada Rijeke

Pušenje cigareta

Rezultati pokazuju da je najveći broj srednjoškolaca koji su probali cigarete to učinio prvi put u dobi između 14 i 15 godina.

Dobiveni rezultati daju pouzdanu procjenu raširenosti korištenja duhana u ispitivanoj populaciji. Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da je raširenost ove, po zdravlje izrazito opasne, navike među srednjoškolskom populacijom zapravo alarmantna te zahtijeva hitnu intervenciju. Činjenica da je jednom kad se uspostavi, navika pušenja duhana izuzetno otporna, navodi na potrebu za izrazitim usmjeravanjem pažnje na prevenciju pušenja, osobito djece i mladih (Chassin i sur., 1997; prema Baum, 1999).

3. Aktivnosti Grada Rijeke usmjerene k prevenciji zlouporabe droga

Na temelju sustavnog praćenja problematike zlouporabe droga od strane prethodno navedenih ustanova i institucija, Grad Rijeka, odnosno Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb je u Smjernicama za mandatno razdoblje 2001. do 2005. godine, prevenciju zlouporabe droge definirao kao jedno od prioritarnih područja svog djelovanja. U 2003. godini Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb financirao je u iznosu od 1.385.024,88 kuna programe slijedećih udruga i ustanova:

3.1. Centar za ovisnosti Grada Rijeke

Osnovna djelatnost Centra za ovisnosti Grada Rijeke, koji od 1. lipnja 2003. godine djeluje u sklopu Psihijatrijske bolnice Lopača, je izvanbolničko liječenje ovisnosti o ilegalnim psihoaktivnim tvarima. U Centru rade dva tima, koja čine stručnjaci educirani iz različitih psihoterapijskih pravaca (liječnik, psiholog i viša medicinska sestra), a po potrebi koriste se i usluge specijalista psihijatra iz bolnice Lopača. Djelatnici Centra dostupni su korisnicima svakog radnog dana od 7,00 do 21,00 sati.

Tretman ovisnika u Centru ima slijedeće karakteristike:

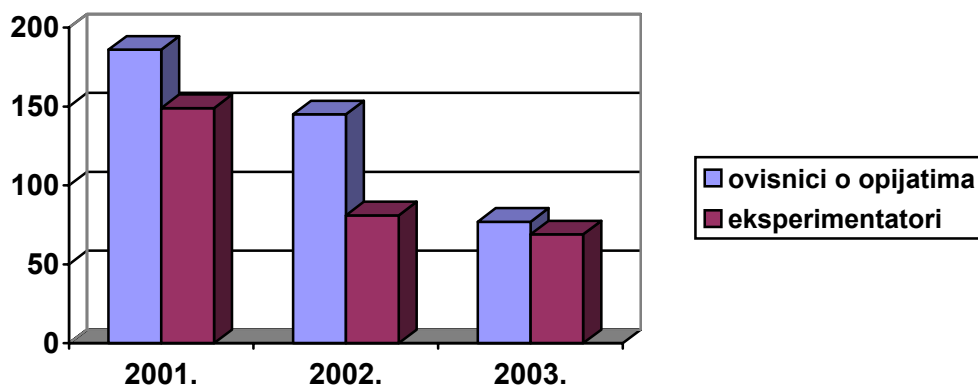
- individualiziran pristup,
- uvodni intervju uvijek provodi psihijatar/liječnik na temelju kojeg postavlja dijagnozu i određuje najprikladniji oblik liječenja,
- korisnika se motivira za psihologijsku obradu koja podrazumijeva procjenu intelektualnog statusa i procjenu strukture osobnosti,
- korisnika i njegovu obitelj nastoji se motivirati na individualni, odnosno obiteljski psihoterapijski tretman u Centru,
- korisniku se pružaju informacije u svezi zaraznih bolesti, posebice putovima prijenosa HIV-a i hepatitisa,
- korisnika se motivira i upućuje na testiranje (HIV, hepatitis),
- korisnika se testira na prisutnost psihoaktivnih tvari (opijati, THC, metamfetamin, kokain i metadon),
- ovisno o stanju ovisnika o opijatima donosi se odluka o provođenju načina detoksifikacije, odnosno provođenju dugotrajne metadonske supstitucijske terapije.

U 2003. godini u tretmanu Centra je bilo ukupno 558 pacijenata. Pruženo je ukupno 24.636 različitih usluga.

IZVRŠENE USLUGE	BROJ USLUGA
Savjetovanje telefonom	5.477
Savjetovanje u Centru	3.219
Testiranje na psihoaktivne supstance	4.394
Pregledi liječnika	3.928
Zdravstveno-socijalne intervencije (intervencije prema drugim ustanovama)	2.098
Socioterapijski postupak (rad s obiteljima ili drugim osobama iz okruženja ovisnika)	2.519
Individualna psihoterapija	1.190
Psihologijsko testiranje	789
Timske sinteze (planiranje i razmjena mišljenja, dogovori oko tretmana pojedinih pacijenata, planiranje i organizacija rada Centra)	339
Ekspertize (pisana izvješća o tijeku tretmana i procjeni stanja pacijenata upućenih prema Centru za socijalnu skrb, sudovima i sl.)	445
Intervju (najčešće uvodni)	161
Priprema istraživanja	39
Obiteljska terapija	28
Predavanja, radionice	10
U K U P N O	24.636

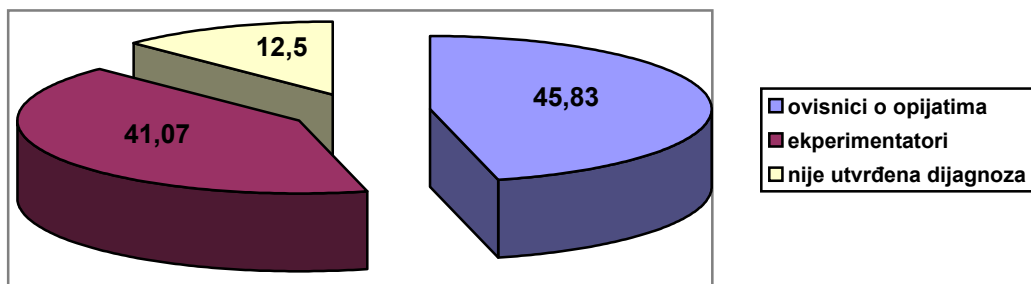
Od 2001. godine do 2003. u Centar je došlo ukupno 408 novih korisnika ovisnih o opijatima, te 299 novih korisnika za koje je utvrđeno da eksperimentiraju s uporabom droge.

Broj novopridošlih korisnika od 2001. do 2003. godine

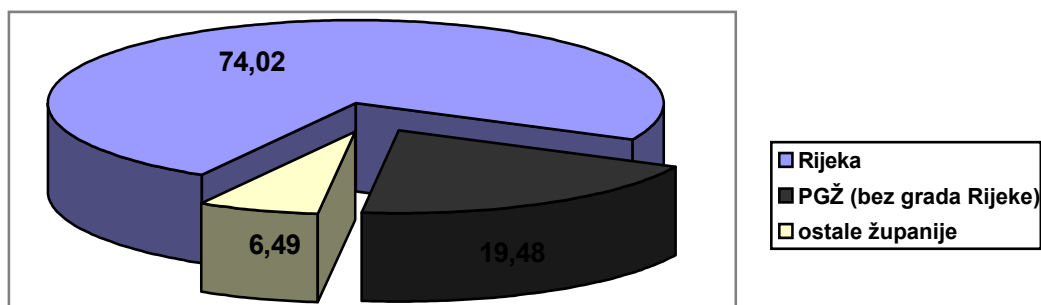
U 2003. godini u Centru je evidentirano 167 novih korisnika, od čega su 77 (45,83%) ovisnici o opijatima, 69 (41,07%) eksperimentatori, dok se za 21 osobu (12,5%) nije utvrdila dijagnoza.

Novopridošli korisnici u 2003. godini (N=167)

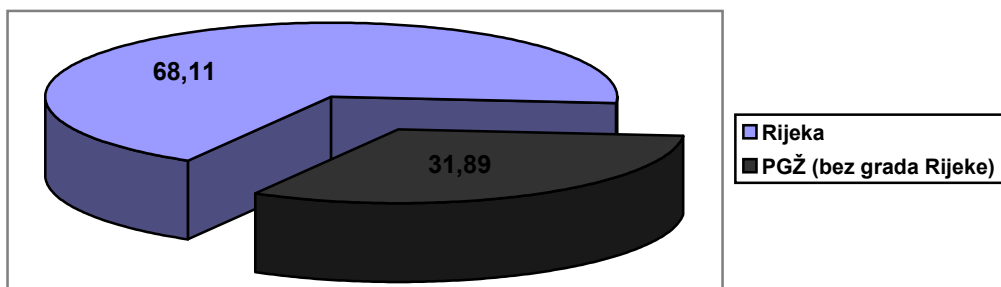
Tijekom 2003. u Centar je došlo 77 novih korisnika ovisnih o opijatima. Od toga ih je 74% bilo iz Rijeke, a 26% iz okolnih mjesta i županija.

**Novopridošli opijatski ovisnici u 2003
prema mjestu prebivališta (N=77)**

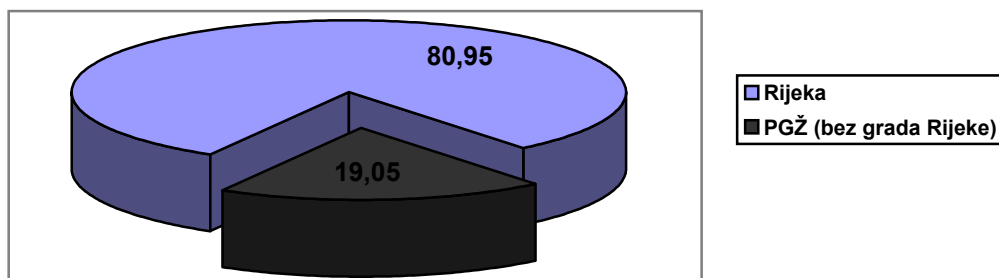
Tijekom 2003. godine u Centru je zatražilo pomoć ukupno 69 novih korisnika za koje je utvrđeno da eksperimentiraju s uporabom droge. Od toga je 68,11% s područja grada Rijeke, a 31,89% iz drugih mjesta s područja PGŽ.

**Novopridošli "eksperimentatori" u 2003. prema mjestu prebivališta
(N=69)**

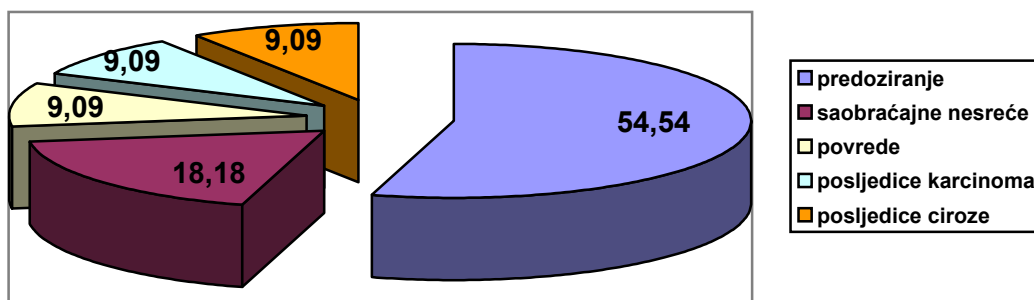
Tijekom 2003. godine u Centar je došao 21 novi korisnik s kojim je obavljeno savjetovanje, ali nije utvrđena dijagnoza. Od toga ih je najveći broj iz Rijeke (17 ili 80,95%), dok su ostali (4 ili 19,05%) iz drugih mjesta s područja PGŽ .

**Novopridošli korisnici u 2003. za koje nije utvrđena dijagnoza
prema mjestu prebivališta (N=21)**

Tijekom 2003. godine evidentirano je ukupno 11 slučajeva smrti ovisnika. Šestero ih je umrlo uslijed predoziranja drogom, dvoje uslijed posljedica saobraćajnih nezgoda, po jedna osoba zbog povrede, posljedica karcinoma i ciroze jetre.

Umrli tijekom 2003. godine

3.2. Udruga Terra

Udruga Terra provodi *Program smanjenja zdravstvenih i socijalnih posljedica uzimanja droga* s ciljem smanjenja sekundarnih efekata intravenoznog uzimanja droge, odnosno sprječavanja širenja bolesti koje se prenose krvlju (AIDS, hepatitis B i C). Program se provodi na području grada Rijeke, putem slijedećih aktivnosti:

- zamjena upotrebljenog pribora za intravenozno uzimanje droga za sterilni,
- podjela kondoma,
- outreach rad – odlazak na mjesta gdje se skupljaju ovisnici, uključujući kućne, posjete i posjete zatvoru,
- upućivanje ovisnika na testiranje na virus HIV-a i hepatitisa B i C,
- psihosocijalna i zdravstvena podrška i edukacija ovisnika,
- suradnja s institucijama i zajednicama koje skrbe o ovisnicima te
- čišćenje grada od prljavih igala i šprica po ukazanoj potrebi.

U 2003. godini u prostorijama udruge i na terenu postignuti su sljedeći rezultati:

IZVRŠENE AKTIVNOSTI	BROJ USLUGA
Edukacija u svezi sigurnijeg uzimanja droga, te zaštiti od AIDS-a, Hepatitisa B i C te drugih spolno prenosivih bolesti	470
Testiranja na HIV, te Hepatitis B i C	80 osoba
Savjetovanje ovisnika	1044
Savjetovanje roditelje ovisnika	193
Psihosocijalna terapija ovisnika	106
Psihosocijalna terapija roditelja ovisnika	68
Grupe samopomoći	62
Upućivanje u terapijske zajednice	34 osobe
Smještaj u psihijatrijske ustanove	5 osoba
Motiviranje ovisnika na terapiju pri Centru za ovisnosti Grada Rijeke	7 osoba
Zamjena pribora (šprice, igle)	27000
Podjela kondoma	5.882
Akcija putem "Novog lista" (kondomi)	50.000
Sudjelovanje na javnim tribinama	6
Sudjelovanje u koordinaciji kampanje "Rijeko na noge svi protiv droge"	
Distribucija letaka	2500 kom.
Distribucija edukacijskih materijala	1800 kom.
Javni istupi u lokalnim i nacionalnim medijima	14

U 2003. godini usluge udruge Terra koristilo je ukupno 470 korisnika.

3.3. Centar za socijalnu skrb Rijeka - Savjetovanište za djecu, mladež, brak i obitelj

Centar za socijalnu skrb Rijeka provodi program prevencije zlouporabe droge putem različitih odjela od kojih svaki obavlja specifične poslove i zadatke vezane uz ovu problematiku.

Na Odjelu za zaštitu i tretman djece i mladeži s poremećajima u ponašanju pri Centru za socijalnu skrb Rijeka, tijekom 2003. godine evidentirano je ukupno 671 (2002. godine - 741) djece, maloljetnika i mlađih punoljetnika prema kojima su poduzete potrebne mjere. Od tog je broja evidentirano 189 osoba (61 maloljetnik i 128 mlađih punoljetnika) (2002. godine – 210) koje su počinile kaznena djela posjedovanja opojne droge, davanja opojne droge drugima na uživanje ili prodaje droge.

Prema 64 maloljetnika i mlađa punoljetnika provela se posebna obveza odvikavanja od droga ili drugih ovisnosti (naložena od strane Odvjetništva ili izrečena od strane suda). Prema 49 osoba provedena je posebna obveza uključivanja u pojedinačni ili grupni savjetodavni rad. Ostale osobe tretirane su kroz individualni rad u Odjelu.

Postoji i izvjestan broj mladih osoba koje su u Centru evidentirane zbog drugih problema (krađe, problemi u školi), a u tijeku rada s njima i njihovim obiteljima otkriven je i problem eksperimentiranja sa sredstvima ovisnosti.

Pri Odjelu općeg socijalnog rada u 2003. godini, provedeni su slijedeći oblici zaštite ovisnika (korisnika socijalne skrbi):

- smještaj u Zajednicu "Susret": 10 korisnika
- pravo na pomoć za uzdržavanje: 8 nositelja, odnosno 13 korisnika
- jednokratne novčane pomoći: 21 korisnik
- savjetodavni rad i pomoć pri prevladavanju posebnih teškoća: 26 korisnika.

Na Odjelu obiteljsko pravne zaštite tijekom 2003. godine u tretmanu su 3 bračna para koji imaju problem ovisnosti o opojnim drogama.

Od 1. srpnja 2003. godine u **Savjetovalištu za djecu, mladež, brak i obitelj**, koji djeluje u okviru Centra za socijalnu skrb Rijeka, provodi se intenzivan rad s tzv. eksperimentatorima. U tretman su do sada uključene 34 mlade osobe, od čega ih je 25 upućeno od Općinskog državnog odvjetništva, dvoje iz Centra za socijalnu skrb, a 7 ih je došlo samoinicijativno. U Savjetovalištu su od početka djelovanja do kraja 2003. godine provedene slijedeće aktivnosti:

- inicijalni intervju (32),
- individualno savjetovanje mladih (160),
- individualno savjetovanje roditelja (23),
- obiteljska terapija (15),
- grupna terapija (8),
- radionice za roditelje (1).

Uspostavljena je vrlo dobra suradnja s Općinskim državnim odvjetništvom, stručnim suradnicima pojedinih srednjih škola i udrugom Terra. Testiranja urina na droge koja se provode u Centru za ovisnosti Grada Rijeke nenajavljeno i u različitim vremenskim razmacima, ukazala su na vrlo mali broj recidiva.

3.4. Udruga građana Egzodus

Udruga Egzodus, osnovana je 7. 5. 2003. godine na inicijativu roditelja liječenih ovisnika i bivših ovisnika s područja PGŽ, a provodi program Savjetovališta za pomoć u rješavanju problema ovisnosti. Vodstvo i svi suradnici u ovom programu do tada su radili u sklopu udruge Život je više iz Splita. Osnovna intencija Savjetovališta je pomaganje u rješavanju problema ovisnosti ovisnicima i njihovim obiteljima, te bivšim ovisnicima i zatvorenici. Tijekom 2003. godine postignuti su slijedeći rezultati:

IZVRŠENE AKTIVNOSTI I KORISNICI	BROJ
Ovisnici s kojima je ostvaren prvi kontakt	31
Savjetodavni razgovori s ovisnicima	201
Razgovori s članovima obitelji	187
Broj ovisnika upućenih na liječenje	7
Grupe za roditelje (zbroj mjesečnih članova grupa)	290
"Roditeljski sastanci"	5

Osim ovih aktivnosti, za vrijeme posjete Sv. Oca Ivana Pavla II Hrvatskoj, podijeljeno je 30.000 kupona na temelju kojih ljudi mogu besplatno, između ostalog, naručiti informativne materijale o ovisnosti. Također, podijeljeni su informativni letci o raznim vrstama droga, načinu njihova djelovanja te kontakt adresom udruge. Od 9. do 11. prosinca održan je i Seminar o odgoju djece u organizaciji udruge.

3.5. Studentski savjetovašni centar

Studentski savjetovašni centar djeluje pri Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta. Savjetovašni centar provodi program pod nazivom *Individualni i grupni savjetodavni rad sa studentima* koji podrazumijeva pružanje usluga individualnog i grupnog savjetovanja pri

rješavanju akademskih, osobnih, partnerskih, emocionalnih, interpersonalnih i drugih problema, provođenje tematskih radionica za poticanje rasta i razvoja ličnosti, te radionica za razvijanje i unapređivanje specifičnih akademskih i životnih vještina, održavanje grupa podrške vršnjaka, te izdavanje tematskih letaka, brošura i skripti s ciljem popularizacije psihologijskih spoznaja, psihologijske edukacije i poticanja samopomoći. Osim navedenih usluga izravno namijenjenih studentima, u Studentskom savjetovališnom centru pružaju se i usluge ostalim članovima sveučilišne zajednice, provode se različiti oblici obrazovanja iz primijenjene psihologije, te istraživanja s ciljem utvrđivanja specifičnih potreba studenata i s ciljem provjeravanja efikasnosti rada SSCa.

Tijekom prvih pet godina djelovanja realiziran je čitav niz različitih aktivnosti. Pri tome se svake godine primjećuje porast broja studenata koji se javljaju u SSC pa tako i porast broja sati individualnog i grupnog savjetovanja. Također se uočava da su radom obuhvaćeni studenti sa svih fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Tijekom posljednjeg razdoblja (akademske 2002/2003. godine) realizirano je:

USLUGA	BROJ
Individualno savjetovanje i konzultacije sa studentima svih fakulteta riječkog Sveučilišta	700 sati
Grupno savjetovanje studenata s problemima u učenju	60 sati

Osim gore navedenih usluga u Savjetovalištu su se provodile i slijedeće aktivnosti: konzultacije s roditeljima studenata, konzultacije s psihijatrom, telefonske konzultacije sa studentima, tribina "Kamo nakon faksa", mjesečno uređivanje oglasnih ploča na fakultetu s korisnim informacijama za studente, predstavljanje rada Savjetovališta na Medicinskom fakultetu, redovita supervizija rada djelatnika te stručno usavršavanje djelatnika kroz dvije radionice "Problemi u učenju kod studenata" i "Primjena MMPI-2 upitnika u procjeni ličnosti".

3.6. Ustanova za savjetovanje i komunikaciju "A.S.K. Ri"

Ustanova provodi program pod nazivom *Moj život po mom izboru - edukacija srednjoškolaca vršnjaka pomagača* s ciljem uspostavljanja mreže pomagača srednjoškolaca educiranih za rad s vršnjacima na problemima adolescentske populacije, prvenstveno problemu ovisnosti te pokretanja procesa pomaganja među vršnjacima na području PGŽ. Tijekom 2003. godine realizirane su slijedeće aktivnosti:

- identificiranje zainteresiranih srednjoškolaca za edukaciju (putem medija; neformalnim razgovorima koje su u školama s vršnjacima vodili polaznici programa i članovi udruge Potencijal; promidžbenim plakatima i letcima distribuiranim po školama; organizacijom prezentacijskih radionica od strane vršnjaka pomagača. Na prezentacijskim radionicama prisustvovalo je ukupno 652 učenika iz šest riječkih srednjih škola. Radionice su održane u Prvoj riječkoj hrvatskoj gimnaziji, Prvoj sušačkoj hrvatskoj gimnaziji, Gimnaziji Andrije Mohorovičića, Ekonomskoj školi Mijo Mirković, Kemijsko-grafičkoj i Medicinskoj školi.
- edukacija vršnjaka pomagača (tijekom godine redovito su se jedanput tjedno sastajale tri grupe srednjoškolaca. Održano je ukupno 132 radionice. Program je, do kraja 2003. godine, uspješno završilo 7 srednjoškolaca.)
- individualni razgovori s psihologom (tijekom godine održano je 60 sati individualnih razgovora psihologa i polaznika koji su iskazali potrebu za tim oblikom rada.)
- planinarski izlet (organiziran je dvodnevni izlet na Javorovu kosu s ciljem međusobnog upoznavanja polaznika i provođenja vikenda na drugačiji način od uobičajenih noćnih izlazaka.)
- osnivanje Udruge za razvoj ljudskih potencijala – Potencijal (12 članova grupe, koja je prošle školske godine završila program edukacije, osnovali su udrugu koja provodi program *Moj život po mom izboru – vršnjaci pomažu*. Članovi Potencijala sudjelovali su na treningu *Partnerstvo mladih za razvoj*.)

3.7. Zavod za javno zdravstvo PGŽ (ZZJZ PGŽ) - Služba školske medicine

ZZJZ PGŽ provodi program pod nazivom *Prevenција bolesti ovisnosti – Edukacija edukatora, odgojitelja, roditelja i prosvjetnih djelatnika u osnovnim školama*. Posebno težište programa je na ranom otkrivanju i prevenciji bolesti ovisnosti, spoznaji ozbiljnosti i rasprostranjenosti problema bolesti ovisnosti te posebnoj brizi za djecu s povećanim rizikom

za neko od devijantnih ponašanja. Program se provodi s prosvjetnim djelatnicima, učenicima 5. razreda i njihovim roditeljima.

Tijekom 2003. godine u sklopu programa održan je niz zdravstveno-odgojnih predavanja ili tribina za roditelje i nastavnike pod nazivima "Ovisnosti", odnosno "Pubertet i ovisnost".

Program se realizirao u sedam osnovnih škola (33 V. razreda OŠ i 31 VI. razreda OŠ) s područja grada Rijeke (OŠ "Zamet", OŠ "E. Kumičić", OŠ "Ivana a", OŠ "Turnić", OŠ "Podmurvice", OŠ "Drenova", OŠ "Gelsi"). Predavanja, odnosno tribine održavali su liječnici, specijalisti školske medicine. Tijekom 2003. godine u navedenom je programu sudjelovalo ukupno 1.328 roditelja i 68 nastavnika.

3.8. Društvo za kibernetiku psihoterapije

Društvo za kibernetiku psihoterapije provodi *Program prevencije rizičnih ponašanja kod srednjoškolaca: "Razvijanje životnih i komunikacijskih vještina"*. Cilj navedenog programa je razvoj sposobnosti i vještina mladih ljudi kako bi se prevenirali rizični oblici ponašanja, razvoj komunikacijskih vještina roditelja i profesora kako bi se olakšalo međusobno razumijevanje, razvijanje primjenjivog modela koji bi mogao postati dijelom redovnog školskog programa.

U 2003. godini u projekt je uključeno 150 učenika iz tri riječke srednje škole (Trgovačka i tekstilna škola, Prva riječka hrvatska gimnazija, Medicinska škola) koji su tijekom godine sudjelovali u ciklusu od deset komunikacijskih radionica.

Održana je jedna radionica za nastavnike (Prva riječka hrvatska gimnazija) u kojoj je sudjelovalo 34 nastavnika.

U Medicinskoj školi održano je predavanje za roditelje na temu "Odnosi između vršnjaka i roditeljska uloga".

Također, provedene su tri radionice sa srednjoškolcima koji žele sudjelovati u volonterskom radu Društva za kibernetiku psihoterapije s djecom s cerebralnom paralizom i drugim oblicima tjelesne invalidnosti. U programu za volonterski rad sudjelovalo je 30 srednjoškolaca, koji su se po završetku ciklusa radionica za volontere uključili u rad Društva.

3.9. Predavanja, tribine, radionice

Dana 15. 5. 2003. godine u Gradskoj vijećnici održana je tribina pod nazivom "Droga i obitelj" u organizaciji Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb i Zajednice Mondo Nuovo iz Italije, Civitavecchia. Zajednica Mondo Nuovo upisana je u Registar stranih udruga Republike Hrvatske, sa sjedištem u Zadru. Udruga se bavi problemima ovisnosti. U Nuniću kod Benkovca udruga već 4 godine provodi socijalno-rehabilitacijski program namijenjen ovisnicima o psihoaktivnim tvarima, a u Rijeci djeluje Savjetovalište komune "Mondo Nuovo" pri Samostanu sestara milosrdnica na adresi Kresnikova 15.

Teme tribine bile su sljedeće:

- Droga u obitelji
(svjedočanstvo majke čiji je sin u komuni)
- Svjedočanstva bivših ovisnika
- Važnost i značenje volontera u tretiranju problematike ovisnosti
- Intervencija policije
- Ulazak u škole
- Terapijske zajednice.

Dana 23. rujna 2003. godine u prostoru Gradske vijećnice, Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb i udruga "Terra", organizirali su tribinu na temu: "Društvena skrb o ovisnicima". Cilj tribine bio je upoznati građanstvo s postojećim resursima i načinima rješavanja problema ovisnosti.

U radu tribine sudjelovali su predstavnici gradskih i županijskih vlasti, KBC-a Rijeka – Klinike za psihijatriju, Psihijatrijske bolnice Lopača, Zavoda za javno zdravstvo Primorsko – goranske županije, Ustanove za hitnu medicinsku pomoć Rijeka te udruga koje se bave problematikom ovisnosti. Gost tribine bio je dr.sc. Slavko Sakoman.

U sklopu Mjeseca borbe protiv ovisnosti (15. 11. – 15. 12.), 9. 12. 2003. godine u Gradskoj vijećnici, a u organizaciji Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb održano je predavanje i radionice pod nazivom “Zajedno za zdravlje i dobrobit učenika”. Predavanju su prisustvovali ravnatelji, stručni djelatnici i koordinatori školskih preventivnih programa osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova.

Na predavanju su prezentirane slijedeće teme:

1. Pretkazatelji ovisničkog ponašanja u mladima (prim. dr. sc. Marina Kuzman, dr.med., voditelj Službe za socijalnu medicinu HZJZ)
2. Školska iskustva, psihosomatika i emocionalni problemi kod učenika (dr. sc. Petar Bezinović, viši znanstveni suradnik, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja)
3. Zajedno za zdravlje i dobrobit učenika – prezentacija priručnika za školski program prevencije (prof. dr. Zora Itković, socijalni patolog i voditelj Odsjeka za socijalnu pedagogiju, Sveučilište u Zadru).

Za osnovne škole s područja grada Rijeke, Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb, nabavio je komplet knjiga prof. dr. Zore Itković: “Obiteljska i društvena socijalizacija” i “Zajedno za zdravlje i dobrobit učenika”. Knjige su prvenstveno namijenjene voditeljima školskih preventivnih programa.

Gradsko povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga, kojemu je cilj što bolja suradnja i koordinacija svih uključenih segmenata koje se bave ovom problematikom, održalo je u 2003. godini četiri sastanaka.

3.10. Projekt ESPEIS “Modularni program prevencije zlouporabe droga” Grad Rijeka 2004 - 2009

Projekt, čiji su autori dr.sc. Marko Mušanović redovni profesor na Filozofskom fakultetu u Rijeci i mr.sc. Joško Barbir iz MUP-a RH, prezentiran je Gradskom povjerenstvu za suzbijanje zlouporabe droga i Odboru Gradskog vijeća za predškolski odgoj, zdravstvo i socijalnu skrb.

Ovaj znanstveno utemeljen projekt polazi od postavke o kapilarnom povezivanju svih društvenih ustanova, sustava i subjekata neke zajednice u preventivnom djelovanju. U ovom se projektu predlažu odabrani modularni programi prevencije zlouporabe droga. Programi su fokusirani na djecu i mlade od predškolske dobi do 25 godina. Ti bi se programi trebali uvoditi prema načelu komplementarnosti i umrežavanja tj. činili bi jedinstvenu cjelinu s već postojećim uspješnim preventivnim programima koje sufinancira Grad Rijeka.

Cilj projekta ostvario bi se slijedećim operativnim zadacima i fazama:

- I. Projektiranje Modularnog programa prevencije zlouporabe droga (idejni, izvedbeni projekt i operativni plan za 2004.)
- II. Primjena programa prevencije zlouporabe droga u praksi (implementacija 2004. – 2008.):
 - Počnimo odmalena – program prevencije za predškolske ustanove namijenjen djeci u ranoj dobi, roditeljima, odgojiteljima i ravnateljima.
 - Prema školi bez droge – program prevencije za osnovnu i srednju školu namijenjen djeci i mladima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ravnateljima.
 - Pomozi prijatelju – program prevencije za srednju školu namijenjen adolescentima u riziku.
 - Uspješno roditeljstvo – Osvijestimo zajednicu – program prevencije namijenjen roditeljima.
 - ESPEIS – uvođenje socijalne i virtualne mreže Rijeke koja povezuje nacionalni stručni i lokalni tim ESPEIS-a i sve korisnike Rijeke.
- III. Evaluacija učinkovitosti Modularnog programa prevencije zlouporabe droga Grada Rijeke znanstvenim postupcima evaluacije (kontinuirano tijekom trajanja projekta do 2009.)
- IV. Standardizacija programa prevencije zlouporabe droga u sustavu Grada Rijeke (2009.)

3.11. Detoksifikacijski program

U studenom 2004. godine na Klinici za psihijatriju KBC-a Rijeka započet će radom Jedinica za detoksifikaciju. Grad Rijeka sufinancirao je izgradnju adekvatnog prostora za provedbu detoksifikacijskog programa, u iznosu od 300.000,00 kuna.

U Jedinici za detoksifikaciju provodit će se specijalizirani program liječenja ovisnika o drogama kojemu je primarni cilj zbrinjavanje početne fizičke i psihičke apstinencijske krize kod ovisnika i uspostavljanje psihofizičke stabilizacije.

U Jedinici za detoksifikaciju provodit će se:

- pripremni dijagnostičko-trijažni postupak,
- individualizirani princip liječenja,
- medikamentozno liječenje uz primjenu "drug free" postupka tj. detoksifikacija bez metadona uz primjenu drugih lijekova za ublažavanje simptoma apstinencije,
- individualno i grupno psihoterapijsko liječenje, obiteljska terapija,
- psihoedukativni programi,
- socioterapijski programi,
- radno-okupacioni sadržaji,
- znanstveno – istraživački rad i kontinuirana edukacija medicinskog kadra i studenata.

Jedinica za detoksifikaciju raspolagat će s 4 kreveta. Aktivnosti će provoditi tim u slijedećem sastavu: psihijatar, viša medicinska sestra, medicinska sestra/tehničar, radno-okupacioni terapeut, a postepeno će se uključivati i drugi profili stručnjaka kao i volonteri, ovisno o dinamici razvoja terapijskih programa (npr. dnevna bolnica). Liječenje ovisnika u Jedinici za detoksifikaciju trajat će od 3 tjedna, a iznimno do 45 dana. Nakon detoksifikacije ovisnici će nastaviti liječenje u drugim institucijama neakutnog tipa.

3.12. Terapijska zajednica za rehabilitaciju ovisnika o opojnim drogama – Pulac

Do kraja 2004. godini planiran je početak rada Terapijske zajednice za rehabilitaciju ovisnika o opojnim drogama u Rijeci, na Pulcu.

Iako se radi o ustanovi čiji je osnivač Republika Hrvatska, a prava i obveze osnivača obavlja Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Grad Rijeka je od samog početka aktivno sudjelovao u praćenju tijeka izgradnje. Grad Rijeka proveo je postupak parcelacije zemljišta i za tu namjenu utrošio financijska sredstva u iznosu od 36.000,00 kuna te poduzeo radnje za ishodovanje dozvola potrebnih za građenje (lokacijska i građevinska dozvola).

Grad Rijeka sudjelovat će u sufinanciranju izgradnje Terapijske zajednice u iznosu od 1.000.000,00 kuna.

3. 13. Psihijatrijska bolnica Lopača

Od 2002. godine u Psihijatrijskoj bolnici Lopača stacionarno se liječe i ovisnici o opojnim drogama, u kojoj je do sada ukupno liječeno 25 ovisnika o opojnim drogama.

Grad Rijeka je putem Socijalnog programa omogućio osobama s problemom ovisnosti liječenje uz povoljnije uvjete. U članku 43a. Odluke o izmjenama i dopunama Odluke o socijalnoj skrbi ("Službene novine" PGŽ, br. 22/04) navodi se da se u Psihijatrijsku bolnicu Lopača može smjestiti i ovisnik o opojnim drogama ako ispunjava uvjet prihoda čiji je cenzus u ovom slučaju dvostruko veći nego u ostalim slučajevima. Troškove smještaja ovisnika podmiruje Grad u iznosu od 50% od pune mjesečne cijene smještaja, a preostalih 50% iznosa podmiruje sam korisnik. U Psihijatrijsku bolnicu Lopača mogu se pod gore navedenim uvjetima istodobno smjestiti najviše tri korisnika.

4. Ovisnost i zakonska regulativa

Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("NN" br. 121/03) i Zakon o suzbijanju zlorabe opojnih droga ("NN" br. 107/01, 163/03) između ostalog, reguliraju status centara za prevenciju i liječenje ovisnosti.

Sukladno članku 98. Zakona o zdravstvenoj zaštiti Hrvatski zavod za javno zdravstvo, između ostalog, obavlja sljedeće poslove:

- provodi zdravstveni odgoj i prosvjećivanje stanovništva o bolestima ovisnosti,
- prikuplja podatke i evidencije iz područja bolesti ovisnosti (uključujući duhan, alkohol i psihoaktivne droge), oblikuje doktrinu u liječenju bolesti ovisnosti i nadzire njenu primjenu,
- daje prethodno mišljenje ministru nadležnom za zdravstvo na posebne programe mjera za suzbijanje i sprječavanje bolesti ovisnosti,
- sudjeluje u organizaciji i provedbi trajne izobrazbe zdravstvenih i drugih radnika na području suzbijanja i liječenja bolesti ovisnosti.

Zavod za javno zdravstvo jedinice područne (regionalne) samouprave obavlja i poslove u svezi ovisnosti (članak 100. Zakona o zdravstvenoj zaštiti):

- prikuplja, kontrolira i analizira statistička izvješća iz područja zdravstva uključujući bolesti ovisnosti, na razini jedinica područne (regionalne) samouprave za potrebe Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo,
- analizira epidemiološko stanje, planira, predlaže i sudjeluje u provođenju mjera i aktivnosti za sprječavanje, rano otkrivanje i suzbijanje bolesti ovisnosti,
- surađuje sa zdravstvenim i drugim ustanovama i zdravstvenim radnicima u provedbi dijagnostike i liječenja bolesti ovisnosti te rehabilitacije i društvene integracije ovisnika,
- sudjeluje u planiranju, predlaganju i provođenju mjera za sprječavanje, rano otkrivanje i suzbijanje ovisnosti.

Sukladno članku 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju zlorabe opojnih droga ("NN" 163/03) mjere prevencije ovisnosti i specifične postupke za oslobađanje od ovisnosti, mjere i postupke skrbi o ovisnicima i povremenim korisnicima opojnih droga provode Hrvatski zavod za javno zdravstvo i zavodi za javno zdravstvo županija, odnosno Grada Zagreba.

Članak 14. gore navedenog Zakona određuje da županijski, odnosno gradski centri osnovani do dana stupanja na snagu Zakona o suzbijanju zlorabe opojnih droga, a na temelju Nacionalne strategije nadzora nad opojnim drogama, suzbijanja zlorabe opojnih droga i pomoći ovisnicima, danom stupanja na snagu ovog Zakona postaju sastavni dio zavoda za javno zdravstvo županije, odnosno Grada Zagreba na čijem su području osnovani.

U osiguravanju sredstava za rad centara obvezne su sudjelovati županije i Grad Zagreb sredstvima iz svojih proračuna namijenjenih za provedbu programa mjera za suzbijanje i prevenciju zlorabe opojnih droga i prevenciju ovisnosti na svom području. (članak 15.)

Služba za prevenciju ovisnosti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u lipnju 2004. godine izradila je cjeloviti materijal "Organizacija sustava za prevenciju ovisnosti i izvanbolničko liječenje ovisnika u zavodima za javno zdravstvo". Navedeni materijal sastoji se od sljedećih područja:

1. Zakonski preduvjeti
2. Mreža i sastav timova
3. Program rada (HZJZ i ZJZ)
4. Usluge
5. Kalkulacija troškova
6. Model financiranja

Služba za prevenciju ovisnosti HZJZ ističe da je za učinkovit preustroj postojećih centara potrebno poduzeti sljedeće:

- prihvaćanje predložene Mreže kadrova za prevenciju ovisnosti i sastava timova (MZSS)

- prihvaćanje Programa rada (sukladno Programu mjera i Akcijskom planu za 2004. godinu) HZJZ i centara u ZJZ (MZSS)
- usuglašavanje liste usluga koje pružaju djelatnici centara (MZSS, HZZO)
- donošenje algoritma za propisivanje metadonske terapije (MZSS)
- prihvaćanje kalkulacije troškova za prevenciju ovisnosti HZJZ i ZJZ (MZSS, HZZO)
- usuglašavanje trajnog modela financiranja (MZSS, HZZO, HZJZ)

Za potrebe Primorsko –goranske županije planirana su dva standardna tima sastavljena od po 1 liječnika specijalista psihijatra, 1 liječnika, 1 psihologa, 1 socijalnog radnika (ili sociologa/defektologa/socijalnog pedagoga) i 1 medicinskog tehničara/medicinske sestre (SSS). Godišnja kalkulacija troškova centara za prevenciju ovisnosti (plaće djelatnika jednog tima, uredski materijal, sanitetski materijal i dr.) iznosi 813.528,00 kuna. Predviđen je sljedeći model financiranja:

- timovi bi bili financirani od strane HZZO
- prostor i određeni režijski troškovi bili bi financirani od lokalne samouprave u čijim se prostorima i nalaze
- izravni troškovi provođenja programa (edukacija, edukativni materijali, kampanje, promotivna zbivanja) financirali bi se iz državnog i županijskog proračuna temeljem predočenih programa.

Dosadašnji model izvanbolničkog liječenja ovisnosti na području Grada Rijeke i Primorsko – goranske županije

Centar za prevenciju i liječenje ovisnosti djelovao je u sklopu Doma zdravlja Rijeka od 1. lipnja 1995. godine do 31. svibnja 2003. godine kada mijenja naziv u Centar za liječenje ovisnosti Grada Rijeke i započinje djelovanje u sklopu Psihijatrijske bolnice Lopača. U njegovu je financiranju uz Grad Rijeku do 2002. godine sudjelovala i Primorsko goranska županija.

Grad Rijeka, Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb financirao je program Centra u sljedećim iznosima:

- 1995. godina - 150.000,00 kuna
- 1996. godina - 106.157,42 kuna
- 1997. godina - 97.000,00 kuna
- 1998. godina - 127.050,00 kuna
- 1999. godina - 152.460,00 kuna
- 2000. godina - 168.000,00 kuna
- 2001. godina - 200.500,00 kuna
- 2002. godina - 500.000,00 kuna
- 2003. godina - 925.000,00 kuna

ukupno 2.426.167,42 kuna

U 2004. godini za program Centra osigurana su sredstva iz Proračuna Grada Rijeke u iznosu od 960.000,00 kuna.

Centar je u prvim godinama svoga rada djelovao na adresi Braće Monjac 5. Ubrzo se pokazalo da navedena lokacija ne odgovara tehničkim uvjetima potrebnim za rad sa sve većim brojem ovisnika i provođenju predviđenih programa. Iz istog je razloga Grad Rijeka, Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb poduzeo korake da se Centar preseli u adekvatniji prostor. Kao rješenje problema zaključkom Poglavarstva Grada od 20. travnja 1999. godine prostor na Kalvariji 8, površine 196 m² predan je na upravljanje Odjelu gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb, s namjerom da se isti uredi za potrebe rada Centra.

Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb je tijekom 2000. i 2001. godine osigurao sredstva za uređenje prostora, nabavu namještaja i potrebne opreme u ukupnom iznosu od oko 1.000.000,00 kuna.

Moramo istaknuti činjenicu da je program Centra u 2003. i u 2004. godini isključivo financiran od strane Grada Rijeke, Odjela gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb. Iako

su oko 20 - 30% korisnika usluga Centra osobe iz tzv. "riječkog prstena" i drugih općina i gradova Primorsko – goranske županije, Županija u 2003. i 2004. godini nije sudjelovala u financiranju programa Centra. Odjel se obraćao u nekoliko navrata i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi sa zamolbom za sufinanciranjem Centra, nažalost bezuspješno.

Iz gore navedenog proizlazi da je Grad Rijeka kroz čitavo razdoblje od 1995. na ovamo bio aktivni sudionik suzbijanja ovisnosti te izdvajao znatna financijska sredstva za rješavanje navedene problematike.

Sukladno važećim zakonskim propisima postojeći Centri trebali bi "prijeci" u županijske zavode za javno zdravstvo. Grad Rijeka načelno se slaže da Centar na Kalvariji prijeđe u Zavod za javno zdravstvo Primorsko – goranske županije, ako se prethodno osigura njegovo financiranje kako je predloženo od strane Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u materijalu "Organizacija sustava za prevenciju ovisnosti i izvanbolničko liječenje ovisnika u zavodima za javno zdravstvo", i to:

- financiranje dva tima od strane HZZO (tim čine 5 djelatnika: specijalist psihijatar, liječnik, psiholog, socijalni djelatnik/sociolog/defektolog/socijalni pedagog i medicinski tehničar/medicinska sestra),
- financiranje izravnih troškova provođenja programa (edukacija, edukativni materijali, kampanje, promotivna zbivanja) iz državnog i županijskog proračuna temeljem predloženih programa,
- osiguranje financiranja vezanih uz korištenje prostora i režijskih troškova od strane Grada.

Mišljenja smo da se u svrhu prelaska Centra iz Psihijatrijske bolnice Lopača u Zavod za javno zdravstvo PGŽ treba definirati model preuzimanja radnika do sada zaposlenih u Bolnici Lopača, a koji obavljaju poslove u Centru te pitanje korištenja prostora i opreme koji su vlasništvu Grada Rijeke, a namijenjeni su djelatnosti Centra. Smatramo da je u svrhu rješavanja ovih pitanja potrebno sklopiti ugovor između Psihijatrijske bolnice Lopača i ZZJZ PGŽ o preuzimanju radnika te ugovor između Grada Rijeke i ZZJZ PGŽ o korištenju prostora i opreme namijenjenih za djelatnost Centra. Također smatramo da je jedini uvjet pod kojim se mogu obaviti ovi pravni poslovi, da ZZJZ PGŽ preuzme sve radnike trenutno zaposlene u Psihijatrijskoj bolnici Lopača koji obavljaju poslove u Centru (2 liječnika, 2 medicinske sestre-VŠS, 2 psihologa). Što se tiče korištenja prostora i opreme, mišljenja smo da prema ZZJZ PGŽ kao novom nositelju ove djelatnosti treba primijeniti praksu besplatnog korištenja prostora i opreme, što bi se utvrdilo posebnim ugovorom.

Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb u 2005. godini u sklopu **Programa za suzbijanje ovisnosti u Gradu Rijeci u 2005. godini**, financirat će programe koji se izravno ili neizravno bave problematikom ovisnosti. Provedbeni plan programa za suzbijanje ovisnosti u Gradu Rijeci u 2005. godini izradit će se nakon odabira programa prispjelih na Javno nadmetanje za prikupljanje ponuda za projekte i programe u zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi. Javno nadmetanje ističe 18. listopada, a odabir programa planira se do kraja studenog 2004. godine.